

OPINIA națională

Revistă săptămânală de informație, opinie și idei de larg interes național,
editată de FUNDAȚIA „ROMÂNIA DE MĂINE”

CULTURA DEMOCRAȚIEI INTERESELE SOCIALE

Prof.dr. AURELIAN BONDREA

În încheierea considerațiilor anterioare relevam că analiza proceselor schimbării sociale, mai noi sau mai vechi, pune în lumină, între altele, relația dintre democrație și satisfacerea, pe drept sau pe nedrept, a anumitor interese. Desigur, nu poate fi negat faptul, sesizat printre alții de reputatul istoric și analist social francez, Fernand Braudel, că “orice societate înseamnă diversitate, pluralitate; ea se divizează împotriva ei însăși, iar această diviziune este, probabil, ființa ei ca atare”¹⁾. De altfel, constatarea istoricului este familiară socio-

logilor care, la rândul lor, descifrând mișcările istorice ale societății umane, caută să explice natura, mecanismele și motivația transformărilor, a schimbărilor lente ori rapide, cumulative sau explozive. Tuttur acestor schimbări le este caracteristică aspirația individuală sau colectivă către “promovare socială”, tentația de a ieși din ceea ce același istoric numește “inegalitatea funciară care divide masa, de la vârf spre bază, după o scară a bogăției și a puterii”²⁾, adică, în limbaj sociologic și politic modern, după o scară a intereselor, ceea ce

generează scara atitudinilor sociale, individuale sau de grup. Conștientizarea acestor interese, de către cei în cauză, pe de o parte, dar și de către analiza socială, de către cercetătorii vieții sociale, pe de altă parte, pune în lumină adevărul că pe măsura dezvoltării sociale și afirmării principiilor democrației s-a înaintat și se înaintază către înțelegerea, concilierea și reconcilierea intereselor de diverse categorii, către descifrarea “jocului social”, a aspirației unora sau altora de a se situa către vârful piramidei socio-economice sau a accede la posturile de comandă ale societății.

(Continuare în pag. 6)

Pledoarie pentru respectarea ritmului circadian

Acad. ȘTEFAN MILCU

Tot ce este viu posedă un ritm funcțional, cu oscilații între un maxim și minim de intensitate, determinat de procesele de adaptare. Rezultă din această constatare că fiecare specie vegetală și animală are un ritm propriu, generat, în primul rând, de numărul zilelor și nopților, anotimpurilor și de fiziologia proprie, individuală și de gen sau specie.

Omul nu face excepție de la această lege fundamentală, complicată printr-un factor specific al activității sociale. Timpul social interferează cu cel biologic și-l poate modifica până la înlocuire. Unul din exemplele cele mai caracteristice din acest punct de vedere îl constituie modificarea ritmului circadian, caracterizat prin activitate diurnă și inactivitate nocturnă.

Am venit în contact cu această cronobiologie prin investigarea reacțiilor hormonale care se desfășoară cu o varietate circadiană. Am constatat că în organul uman se constituie o cantitate de hormoni diurni și nocturni. În prima categorie sunt hormonii care participă la activitatea zilnică, fizică sau mentală, și o constelație nocturnă cu acțiuni complexe negative, metodice și neuro-psihice.

Inversarea perioadelor de activitate și repaus se reflectă negativ asupra moleculelor reglatoare ale organismului, cu carențe resimțite indirect sau tardiv prin acumulare.

O problemă tot atât de tulburătoare o constituie munca de noapte. Este cunoscută frecvența crescută a muncii de noapte, dar pentru care nu s-au adoptat măsuri care să permită adaptarea temporară a organismului.

De un interes deosebit în problema discutată este existența speciilor cu o activitate exclusiv nocturnă, fenomen care ar merita un comentariu în afara eseului consacrat ritmului circadian.

Conferința de presă a conducerii Universității “Spiru Haret”

pag. 4 - 5

DEZVOLTAREA ȘI DIVERSIFICAREA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SUPERIOR ÎN ROMÂNIA AȘTEAPTĂ SPRIJINUL CE I SE CUVINE

INFORMARE
privind evaluarea
academică a Colegiilor
universitare pedagogice
de institutori din cadrul
Universității
“Spiru Haret”
de către Consiliul
Național de Evaluare
Academică și Acreditare

Colegiile universitare pedagogice de institutori răspund unui imperios interes național

- Acad. Ion Coteanu, rectorul Universității “Spiru Haret”,
președintele Consiliului Științific al Colegiilor
Universitare Pedagogice de Institutori
- Prof.dr. George Văidean, vicepreședinte al Consiliului
Științific al Colegiilor Universitare Pedagogice de
Institutori
- Prof.dr. Emil Păun, vicepreședinte al Consiliului Științific
al Colegiilor Universitare Pedagogice de Institutori
- Prof. Aurelia Catană, inspector general al
Inspectoratului Școlar Județean Dâmbovița, membră
a Consiliului Științific al Colegiilor Universitare
Pedagogice de Institutori

COLEGIILE REVISTEI „OPINIA NAȚIONALĂ”

COLEGIUL PENTRU REFORMĂ ȘI RELANSAREA ECONOMIEI NAȚIONALE

- Acad. Alexandru Bărlădeanu
- Acad. Anghel Rugină
- Acad. N.N. Constantinescu
- Acad. David Davidescu
- Prof.dr. Constantin Ionete
- Prof.dr. Ivanciu Nicolae-Văleanu
- Prof.dr.doc. Alexandru Zanfir
- Prof.dr. Mircea Druc
- Prof.dr. Alexandru Albu
- Prof.dr. Mihai Părăluță
- Prof.dr. Gheorghe Zaman
- Prof.dr. Petre Mălcomește
- Prof.dr. Mihai Dumitrescu

COLEGIUL PENTRU PROBLEMELE ȘTIINȚEI ȘI ÎNVĂȚĂMÂNTULUI

- Acad. Ștefan Milcu
- Acad. Radu Voinea
- Acad. Ștefan Pascu
- Acad. Ion Coteanu
- Acad. Cristofor Simionescu
- Acad. Ștefan I. Ștefănescu
- Acad. Marius Peculea
- Prof.dr. Liviu Maior
- Prof.dr. Grigore Brâncuș
- Prof.dr. Dan Ghiocel
- Prof.dr. Emil Tocaci
- Prof.dr.doc. Grigore Posea
- Prof.dr. Gheorghe Secară
- Prof.dr. g-ral (rez.) Emil Mihuleac

COLEGIUL PENTRU PROBLEMELE CULTURII ȘI ARTEI

- Acad. Eugen Simion
- Prof.dr. Alexandru Boboc, membru corespondent al Academiei Române
- Radu Beligan
- Grigore Vieru
- Paul Everac
- Dinu Săraru
- Prof.dr. Ion Dodu Bălan
- Prof.dr. Victor Giuleanu
- Dumitru Radu Popescu

COLEGIUL PENTRU IDEEA NAȚIONALĂ ȘI SOCIALĂ ÎN ROMÂNIA

- Prof.dr. Aurelian Bondrea
- Prof.dr. Mitropolit Antonie Plămădeală
- Prof.dr.doc. Titu Georgescu
- Prof.dr. Ștefan Lache

- Prof.dr. Gheorghe I. Ioniță
- Adrian Păunescu
- Prof.dr. Ion Rebedeu
- Prof.dr. Ion Mihail Popescu
- Prof.dr. Gheorghe Cazan
- Prof.dr. Ion Tudosescu
- Prof.dr. Tiberiu Nicola
- Prof.dr. Virgil Constantinescu

COLEGIUL PENTRU DOCTRINE POLITICE ȘI PROBLEME ALE RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE

- Valentin Lipatti
- Dr. Ion Mitran
- Prof.dr. Florea Dudiță
- Prof.dr. Mircea Nicolaescu
- Prof.dr. Marin Voiculescu
- Ion Mărgineanu
- Dan Lăzărescu
- Prof.dr. Ion Zară
- Prof.dr. Constantin Mecu
- Prof.dr. Marin Nedelea
- Prof.dr. Constantin Vlad
- Dr. Nicolae Ecobescu

COLEGIUL PENTRU PROBLEMELE SĂNĂȚII ȘI PROTECȚIEI SOCIALE

- Acad. Nicolae Cajal
- Acad. Constantin Bălăceanu-Stolnic
- Prof.dr.doc. Iulian Mincu
- Prof.dr.doc. Victor Ciobanu
- Prof.dr. Caius Traian Dragomir
- Prof.dr. Andrei Firică
- Prof.dr. Dorin Sarafoleanu
- Prof.dr. Ioan Pop D. Popa
- Prof.dr. Ștefan Costea
- Prof.dr. Gheorghe Răboacă

COLEGIUL PENTRU PROBLEMELE JUSTIȚIEI, STATULUI DE DREPT ȘI DEMOCRAȚIEI

- Acad. Valentin Georgescu
- Acad. Ion Filipescu
- Acad. Vasile Gionea
- Prof.dr. Antonie Iorgovan
- Prof.dr. Adam Popescu
- Prof.dr. Nicolae Popa
- Prof.dr. Andrei Popescu
- Prof.dr. Ionel Cloșcă
- Prof.dr. Mihai Merfea
- Prof.dr. Mircea Stroia

Director:

Prof.dr. AURELIAN BONDREA

Sărbătoarea crinilor (13 iunie), ceremonie amintind parcă tradiția română a Rusărilor

maghiari, prin biserică și școală nu au dat rezultate; limba română n-a putut fi izgonită, ea este limba maternă a așa-zisilor ceangăi.

IV. Dovezi etnografice și geografice

Cercetările au pus în lumină faptul că emigranții români, secui, unguri și sași, veniți din Transilvania, în majoritatea lor, erau agricultori și păstori. Aceștia au adus cu ei elemente de cultură materială și spirituală pe care le-au păstrat și dezvoltat. Ei s-au stabilit în localități de români, în zone separate, pe moșii boierești (Gherăiești-Roman), mănăstirești (Pildești-Roman), domnești (Tg. Trotuș). Unele sate, cum ar fi Barați, Mărgineci, Talpa din apropierea orașului Bacău, sunt locuite de români-ceangăi-răzeși, care și-au păstrat personalitatea cu mândrie, cultivând practici de muncă specifice transilvăneilor; bărbații sunt buni crescători de animale, meseriași cojocari, meșteri tâmplari, iar femeile sunt neîntrecute în realizarea țesăturilor de lână, în

întrebarea: „Costumul național (cămașa, pălăria, basmalele) sunt: ceangăiești, maghiare, românești, ungurești, nici ungurești, nici românești, sunt asemănătoare cu cele din județele Covasna, Harghita, Mureș?” Iată statistica răspunsurilor: 70% - sunt asemănătoare cu cele ale românilor din Transilvania; 20% - sunt românești; 6,6% - ungurești; 3,4% - sunt ceangăiești.

Un alt item ne-a dat posibilitatea să cunoaștem opinia subiecților privind covoarele țesute în casă. Datele centralizate se repartizează astfel: 50% - asemănătoare cu cele din unele sate ale românilor din Transilvania, 46,6% - românești, 3,5% - nici ungurești nici românești.

Opiniile românilor-ceangăi despre ei înșiși infirmă, încă odată, concluziile pline de prejudecăți ale unor „cercetători” din trecut, dar mai ales din zilele noastre, care susțin că ceangăii au ajuns în Moldova, din cauza sărăciei lor, ar fi fost nevoiți să

transilvănean. Așa, de exemplu, spre deosebire de satele cu populație moldoveană, cele de ceangăi au izlazuri - proprietate comună a tuturor locuitorilor, dar individualizată, sub forma imașului. Până prin anii '50, peste 75% din românii - ceangăi erau agricultori harnici și pricepuți. Au folosit și ei plugul de lemn, baroana (grapa), tăvălugul, au semănat cu mâna prin împrăștiere grâu, porumb, orz, ovăz, secară. Cultivau în unele sate viță de vie (Cleja, Faraoani, Luizi-Călugăra), cânepă (Pildești, Gherăiești, Mircești). În gospodărie se folosesc încă războiul de țesut, piua cu chilug, oloinița, rășnița etc. Românii-ceangăi din localitățile de pe râurile Moldova (Pildești, Gherăiești, Nisiporești), Valea Siretului (Mircești, Tămășeni, Sagna), Valea Troțușului (Tg. Trotuș, Stănești) erau și buni pescari. Ei foloseau, ca instrumente, unele precum crâșnicul din sfoară de cânepă, vârșă din nuielă, ostia, cârligul ș.a. În satele Sagna și Vulpănești s-au confecționat mult timp oale, străchini și urcioare neornamentate.

Asociațiile păstorilor au fost studiate și din perspectivă etnosociologică; este vorba de asociații prin care sătenii își adună oile în turme și le dau spre îngrijire unor ciobani. S-a constatat că în satele cu populație catolică se mai păstrează forme de asociere ale păstorilor transilvănești, sisteme de păstorit de o mare vechime, nemoldovenești, de proveniență transilvăneană.

Bălciurile (bulciurile) sunt un fel de nedei anuale, organizate odată cu hramul bisericii. Astfel de manifestări cu caracter tradițional au loc, în localități din eșantionul nostru, în ziua de Adormirea Maicii Domnului, la Pildești, de Sfântul Mihai, la Săbăoani, de Ziua Sfintei Cruci, la Corhana ș.a. În investigațiile noastre, asemenea manifestări s-au întâlnit și în sate cu populație romano-catolică și greco-catolică din zonele Huneedoara și Maramureș.

Nunta la românii-ceangăi este un ceremonial ca multe altele, o taină. Spre deosebire de naștere și moarte, omul participă la nuntă conștient. Dacă nașterea corespunde Zorilor vieții și moartea - Amurgului, nunta este ceasul de amiază, cel mai limpede pentru om, dar și cel mai greu, tocmai datorită acestei limpezimi. Orația de nuntă, care în Moldova de Mijloc se practică în unele sate de băjenari transilvăneni, este o construcție pe bază de versuri, rostite de vornic în momente principale ale nunții.

(Va urma)

Sub semnul cercetării științifice la Universitatea „Spiru Haret”

Investigație de-a lungul secolelor: ceangăii - la origini și-n zilele noastre

Prof.dr. MIHAI MERFEA

(Urmare din numărul trecut)

III. Argumente filologice și lingvistice

Limba vorbită de unii ceangăi este distinctă de limba maghiară, fiind un amestec de cuvinte românești, secuiești și cumane, născute pe meleagurile Harghitei, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, și cu care au venit românii secuizați în Moldova. Aceasta nu este o limbă ungurească.

Pentru identificarea a ceea ce știu subiecții despre limba pe care o vorbesc, în chestionar s-au formulat întrebări privind limba lor maternă și măsura în care o cunosc: 95% au înțeles să se noteze limba română, iar 5% - limba ceangăiască și că aceasta este o „corcitură”, o limbă care le creează necazuri. La întrebarea: „Dacă vă considerați ceangăi, știți bine limba ceangăiască?”, răspunsurile au fost: foarte bine - niciunul, bine - 10%, așa și așa - 23,33%, nu știu deloc - 66,66%. Privind în ansamblu statis-

tica răspunsurilor, cei mai mulți dintre subiecți consideră că sunt acuzați pe nedrept a fi ceangăi: „... dacă vorbim românește, de ce ni se spune ceangăi?”

A acțiunile de maghiarizare a populației catolice din Moldova au fost reluate prin anii '50, pe baza unor orientări greșite, catolicii din Moldova fiind considerați maghiari. Astfel, în unele sate cu populație bilingvă: Luizi-Călugăra, Pustiana, Lespezi-Gârlești ș.a. s-au înființat școli cu limba de predare maghiară. Statul a adus învățători, inspectori, profesori, din secuime (zona Covasna-Harghita), le-au pus la dispoziție planuri de învățământ și programe analitice, i-au plătit din banul public, numai pentru prezență, fără nici un fel de activitate propriu-zisă. Aceștia au fost însă izgoniți prin demonstrații colective ale părinților și copiilor care purtau stegulețe românești și lozinci: „Plecați acasă, noi suntem români!”

Încercările de revendicare a unor catolici din Moldova, ca

cânepă, bumbac: pânză pentru cămăși, prosoape, costume naționale, lăiecele din lână urzite și colorate specific zonelor de unde au venit.

Datele obținute cu ajutorul instrumentelor de cercetare - observația directă prin participarea la unele sărbători laice și religioase: Anul Nou, Sărbătorile Paștilor până la Înălțarea Domnului, „Joia Verde”, Hramul bisericii și bălciuri - ne-au dat posibilitatea să stabilim că portul românilor-ceangăi este de proveniență transilvăneană.

În analiza pieselor de port femeiesc și bărbătesc s-a urmărit prezentarea punctului de vedere al sociologului cel puțin din două motive: 1) costumul popular constituie un element al identității unui popor, al unei etnii ca act al culturii spirituale și materiale, cu adânci rădăcini în istorie; 2) costumul popular al românilor - ceangăi este românesc. Susținem acestea pe baza unei lungi confruntări cu specialiști în materie și pe baza concluziilor ce reies din investigația noastră. În chestionarul administrat subiecților s-a formulat

renunțe la portul secuiesc și să „împrumute” portul românesc! Câtă aberație și lipsă de probitate științifică! În migrația lor, maghiarii au găsit, la est și sud de Carpați, o cultură veche românească de tradiție dacoromană. Misionarul secuic Petru Zold, care a stat cinci ani printre moldoveni, notează despre portul ceangăilor: „Îmbrăcămintea lor este românească, ieftină și este lucrată de nevestele lor”, fenomen economic și cultural caracteristic Europei acelei epoci.

V. Dovezi etnosociologice

Cercetarea sociologică românească a demonstrat că, de-a lungul unei întregi perioade de existență, satul românesc a avut un caracter devălmaș, bazat pe norme ale vieții colective obștești. Satele din eșantionul nostru au cunoscut obștile țărănești ca formă de muncă și solidaritate colectivă, în care fiecare gospodărie funcționează într-un complex al unei economii organizate. Unele elemente sunt comune cu cele ale satelor de moldoveni, altele poartă amprenta activităților din satul

PUNCTE DE VEDERE

SPRE CE FEL DE SOCIETATE NE ÎNDREPTĂM?

Un mod de viață nou, dar românesc

Prof.univ.dr. PETRU PÂNZARU

La întrebarea: "Spre ce fel de societate ne îndreptăm?" răspunsuri de genul "spre o societate MODERNĂ, sau POST-INDUSTRIALĂ", "TEHNOTRONICĂ" ori "CULTURAL-INFORMAȚIONALĂ" ni se par nesatisfăcătoare, chiar necorespunzătoare. Pentru a demonstra temeiurile acestei afirmații - care poate surprinde și nemulțumi pe acei ce aderă entuziast și nereflexiv la denumirile de mai sus - este necesar, în prealabil, să clarificăm două chestiuni esențiale atât sub raport teoretic, cât și praxiologic pentru proiectarea și realizarea societății, respectiv României de mâine.

SCOPUL ȘI MIJLOACELE

Prima chestiune: în limbajul nostru politic, jurnalistic și juridic chiar, s-a încetățenit formula: tranziția în România are ca scop instituirea și dezvoltarea economiei de piață și democrației. Judecând logic și critic, o condiție pentru a da un răspuns adecvat, corect la întrebarea: "Spre ce fel de societate ne îndreptăm?" este eliberarea de eroarea pe care o conține și o vehiculează această "formulă", devenită prematur sacrosantă: ea nu definește **tipul** de societate spre care trebuie sau dorim să ne îndreptăm, ci indică doar o parte din **mijloacele** care conduc la un alt fel de societate decât cea precedentă, a cărei esență abia trebuia precizată. Nu este deloc justificat, ba chiar este dăunător, a substitui scopului mijloacele, instrumentele de realizare a lui.

Trebuie accentuat că mecanismele economiei de piață, ca și instituțiile unei democrații avansate, funcționale nu sunt, nu pot fi decât **mijloace** de acces și de edificare a unei societăți conforme principiilor fundamentale ale umanismului, de mult cristalizate în cultura europeană și, ca parte a ei, în cultura românească.

Politicieni și jurnaliști grăbiți și superficiali au și tranșat problema tipului de societate spre care ne îndreptăm: occidentală, capitalistă. După opinia noastră, acesta este un mod greșit de a pune problema tipului de societate în care trebuie, respectiv dorim, să trăim ca popor cu o îndelungată istorie, civilizație, cu o cultură și psihologie proprii, originale. Socoțim că problema cardinală nu o constituie "botezarea" societății viitoare cu un termen sau altul, indiferent că acesta e tradițional sau modern, ci elaborarea, de către forțele intelectuale proprii, reunite în spiritul transdisciplinarității și al umanismului, al unui program de obiective strategice bine articulate și pe termen lung, care să valorifice aptitudinile, inteligența poporului român în scopul realizării, prin forțe proprii și largă cooperare internațională, a unui

mod și stil de viață uman și umanist, corespunzător particularităților sale psiho-sociale. Concepții și realizări în practică a unui asemenea mod și stil de viață este necesar, credem, să i se subordoneze toate mijloacele oferite de știința și tehnologiile moderne, de mecanismele economiei de piață liberă, de instituțiile și organizațiile democratice.

CAUZELE UNUI EȘEC ISTORIC

A doua chestiune: întrucât nu se poate construi societatea românească viitoare fără o evaluare lucidă, nonsentimentală și nonideologică, atât a particularităților tranziției, cât mai ales a cauzelor de adâncime ale eșecului proiectului marxist clasic sau denaturat de societate socialistă-comunistă, este obligația teoriei noastre sociale să dea un răspuns clar la această interogație: de ce, cu toate că s-au cheltuit atâtea eforturi și energii materiale și intelectuale, s-au făcut enorme sacrificii umane și s-au înregistrat atâtea suferințe, îndurate timp îndelungat de milioane și milioane de oameni, totuși proiectul privind **acest tip de societate**, botezat "socialistă-comunistă" și declarat "viitorul întregii omeniri", a eșuat, s-a dovedit multiplu neviabil?

Postfactum, la "concursul" pentru răspunsuri la această întrebare de fond s-au prezentat mulți "concuranți", oferind mai puțin explicații, dar formulând mai multe incriminări, acuze la adresa persoanelor și defunctului sistem politic etc. Nu contestăm **legitimitatea** acestor rechizitorii. Dar ele nu se pot substitui unei explicații care merge la miezul lucrurilor și pe care - poate greșesc! - nu mi-a fost dat încă s-o citesc, s-o aud. "Recenzând" istoria, noi credem că proiectul marxian de societate socialistă-comunistă a eșuat nu din cauza doar a unor erori teoretice sau doar a unor interpretări subiectiviste și aplicări denaturate. Azi, ne dăm bine seama că proiectul menționat nu putea fi realizat, că eșecul lui era inevitabil, datorită unor resorturi adânci și unor mecanisme economico-sociale obiective, și anume: în timp ce societatea capitalistă "a învins" și a eliminat treptat societatea feudală în spațiul european datorită noilor categorii economice pe care le-a introdus și generalizat în societate (piața liberă, inclusiv a forței de muncă, marfa, banii, creditul, legea valorii, legea cererii și a ofertei etc. etc.), societatea socialistă, respectiv **economia socialistă**, nu numai că nu a adus (inventat), și nu putea să aducă, categorii economice fundamentale noi, funcționale, dar a rămas în fond captivă categoriilor economice susmenționate "inventate" și impuse de capitalism. Au eșuat - și

nu puteau să nu eșueze - încercările de a nesocoti aceste categorii sau de a "lua în stăpânire" și "îmblânzi anarhia" și crizele economice prin planificarea centralizată, încălcarea cerințelor obiective ale legii valorii, ale legii cererii și ofertei, liberei concurențe etc. Ar trebui înțeles că toate aceste țări Rusia-Uniunea Sovietică și apoi celelalte țări intrate fortuit în formula stalinistă de "socialism" au fost în stare de disperare istorică: neavând categorii economico-sociale proprii și refuzând din motive pur ideologice să le utilizeze pe cele firești, obiective, au recurs la un sistem politic totalitar, menit să impună în mod artificial și cu forța un tip de economie și de societate neviabile. Aceasta este o explicație mai plauzibilă decât cea pur politicologică pe care au dat-o mai toți analiștii occidentali.

DIN PERSPECTIVA UNOR VALOROASE ÎNVĂȚĂMINTE

De acest eșec istoric, atât de costisitor pentru națiunile care l-au suportat - datorat, o repetăm, inexistenței unor categorii și mecanisme economico-sociale radical noi și faptului că e foarte puțin probabil să se "inventeze" asemenea categorii capabile să înlocuiască pe cele

instalate în economii naționale puternice și în economia mondială - trebuie neapărat să se țină seama în proiectarea societății de mâine în România, ca și în celelalte țări din Est. Totodată, dacă suntem convingiți că sunt dezirabile un mod și un stil de viață uman și umanist, în consens cu aspirațiile mai vechi și mai noi ale poporului nostru, în elaborarea Proiectului-Strategie, merită a asigura un asemenea tip de societate, ar trebui (lucru, ne dăm seama, extrem de greu) evitate influențele și importurile (transferurile) modurilor și stilurilor de viață instalate în Occident și față de care chiar cei ce trăiesc în aceste țări de multă vreme formulează critici severe și manifestă nemulțumiri întemeiate.

Adaptarea la, integrarea în structurile, mecanismele economico-sociale și instituțional-juridice occidentale a României - ca și a altor țări din Est - nu înseamnă, nu trebuie să însemne **copiere, identificare, mimetism** și, deci, abandonarea personalității ("sintalitității") unei întregi națiuni, făcută și afirmată de istorie, nu de ideologi, economiști, politicieni.

(Va urma)

POLITICILE FINANCIARE ȘI DECALAJELE ECONOMICE

Dr. CONSTANTIN CIUTACU

Politicile comerciale și cele financiar-monetare atașate acestora conduc la creșterea permanentă a decalajelor economice, exprimate sintetic prin mărirea produsului brut pe locuitor. Între **nivelul produsului brut calculat în dolari SUA** și cel care exprimă **puterea de cumpărare internă a monedei naționale** există o diferență sensibilă atât în țările dezvoltate cu monede convertibile, cât și în cele aflate în tranziție. Datele pentru 31 de țări europene, din care 15 sunt membre ale Uniunii Europene, ne oferă posibilitatea formulării unor constatări pe care cercetările mai aprofundate le-ar putea transforma în concluzii și, eventual, în piste pentru anumite obiective strategice ale economiei românești.

O primă observație, care ridică multe semne de întrebare, cel puțin cu privire la conținutul și metodologia de calcul a unor indicatori agregați, este și cea referitoare la **decalajul dintre produsul național pe locuitor exprimat în dolari și nivelul aceluiași indicator, determinat prin paritatea puterii de cumpărare**.

Fără nici o excepție, în țările dezvoltate din "Clubul occidental", **puterea de cumpărare a venitului brut pe locuitor este mai redusă**; cu cât venitul PNB/locuitor exprimat în dolari este mai înalt, cu atât puterea de cumpărare este mai redusă; aceasta din urmă este de numai cca 65% în Elveția și, respectiv, 260-322% în România și Bulgaria, țări care apar pe ultimele locuri ale ierarhiei produsului brut pe locuitor.

Ce înseamnă un asemenea decalaj?

Între diferitele explicații pe care le putem oferi reținem următoarele:

- cu 1000 dolari produs național brut s-ar putea cumpăra produse în valoare de numai 649 dolari în Elveția, comparativ cu 2598 dolari în România; raportul de prețuri între România și Elveția este de 1:4;

- pentru 1993, PNB al României a fost de 19737,5 mld. lei, ceea ce înseamnă - după Banca Mondială - 25,427 mld. dolari; pentru un dolar, cursul mediu a fost de 776,24 lei. Cu un dolar produs în România se pot cumpăra bunuri de 776,24 în țara noastră și, respectiv, de numai 776,24:4 = 196 lei în Elveția, de pildă; sau valoarea a 1000 lei este echivalentă cu 3,347 dolari în România și cu numai 0,836 dolari în Elveția, 1,06 dolari în Luxemburg, 0,92 dolari în Danemarca, 0,93 dolari în Norvegia, 0,92 dolari în Suedia, 1,15 dolari în Germania, 1,05 dolari în Austria, 1,12 dolari în Franța, 1,12 dolari în Belgia și Olanda, 3,486 dolari în Moldova și 4,132 dolari în Bulgaria. Cu alte cuvinte, numai în Moldova și Bulgaria leul transformat în dolari ar fi mai puternic decât în România; numai în raporturile cu aceste țări, moneda noastră și, probabil, și economia ar părea competitivă. Astfel spus, 1 dolar produs național valorează, ca putere de cumpărare, 2,598 dolari în România, în timp ce 1 dolar PNB în Elveția poate cumpăra produse în valoare de numai 65 cenți.

Evident, aceste date sunt extrem de convenționale și relative; mișcarea lor în contextul interdependențelor economice actuale produce efecte deosebite atât prin raporturile imediate dintre diferitele economii și monede, cât și prin evoluțiile în timp, de la un an la altul. Politicile comerciale și ale cursurilor de schimb nu ar putea să nu le ia în considerație.

În toate țările est-europene dar și în cele cu un venit mai redus

(Portugalia, Grecia, Cipru) se cumpără mai ieftin decât se produce sau decât se evaluează în dolari ceea ce se produce.

Practic, orice achiziționare de dolari, într-o țară sau alta de pe mapamond, înseamnă, între altele, și finanțarea deficitului public al SUA. Dolarii care se găsesc în depozitele bancare sau la persoane fizice și juridice în întreaga lume reprezintă o datorie a economiei americane. Cu cât cursul unei monede naționale este din ce în ce mai scăzut în raport cu dolarul american, respectiv cu cât sunt necesare mai multe unități din alte monede pentru a obține un dolar, cu atât datoria americană este mai redusă.

România plătind din ce în ce mai mulți lei pentru un dolar SUA, nu face altceva decât să finanțeze tot mai serios datoria americană. Între cursul de schimb și puterea de cumpărare raportul este nefavorabil puterii de cumpărare pentru țările bogate, cărora nu li se impun măsuri de macrostabilizare. Când dolarul se devalorizează, toate băncile centrale sunt sfătuite să cumpere cât mai mulți dolari pentru a susține această monedă; FMI și Banca Națională nu solicită administrația SUA să recurgă la macrostabilizare sau la ajustări structurale în economie.

Cât timp se menține acest sistem, economia mondială și multe economii naționale rămân extrem de vulnerabile; dacă o țară are excedent în relațiile comerciale cu SUA, dolarul se poate ieftini în raport cu moneda respectivă (vezi, actualmente, cazul Japoniei) și pentru a se reduce acest excedent. Politicile financiar-monetare și comerciale sunt principalele vinovate de situațiile de instabilitate din economia mondială. Totul pare că este orientat pentru a susține economiile și monedele și nu pentru a-i proteja pe cei mai slabi. Rula monetară produce permanent victime prin continue dezechilibre.

O altă observație ar fi că toți indicatorii utilizați pentru aprecierea evoluției economice, inclusiv cei care reflectă **macrostabilizarea sau convergența diferitelor economii, s-ar cuveni să fie priviți și din perspectiva datelor prezentate anterior**. În fond, ce înseamnă inflația, deficitul public, datoria externă sau rata dobânzii într-o țară în care puterea de cumpărare a monedei naționale - determinată relativ, prin intermediul cursului față de dolar - este de patru ori mai mare comparativ cu același indicator din altă țară? Putem oare pretinde - din aceste perspective - că este adevărată concluzia unora, potrivit căreia **leul este supraevaluat în raport cu dolarul?**

Prin mecanismele politicilor comerciale și financiar-monetare internaționale care pretind că devalorizarea leului duce la scumpirea importurilor și la ieftinirea exporturilor, se realizează, într-adevăr, o ascensiune spre protejarea de durată a intereselor naționale? În condițiile privatizării și ale lipsei acute de capital național, o asemenea situație nu înseamnă o poziție discriminatorie extrem de nefavorabilă pentru cetățenii români, în comparație cu capitalul străin, care are acces la surse ieftine de muncă și elemente materiale de producție, turism, servicii etc.?

Datele analizate nu pot permite, singure, formularea unor răspunsuri la asemenea întrebări, dar sugerează nevoile unor analize mult mai aprofundate pentru orice decizie sau strategie în materie de politici economice, comerciale, monetare, de investiții, de privatizare, în genere de reformă și restructurare.

DEZVOLTAREA ȘI DIVERSIFICAREA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SUPERIOR ÎN ROMÂNIA AȘTEPTĂ SPRIJINUL CE I SE CUVINE

Conferința de presă a conducerii Universității "Spiru Haret"

Joi, 2 noiembrie a.c., a avut loc ședința Consiliului Științific al Colegiilor Universitare Pedagogice de Institutori din Universitatea "Spiru Haret". Desfășurată în prezența prof. dr. Aurelian Bondrea, președintele Fundației "România de Măine" și președinte al Senatului Universității "Spiru Haret", lucrările ședinței au fost conduse de acad. Ion Coteanu, rectorul Universității "Spiru Haret" și președintele Consiliului Științific al Colegiilor Universitare Pedagogice de Institutori. Au participat cadre didactice universitare, studenți, precum și numeroși ziariști.

Pe ordinea de zi a ședinței a figurat: Informare privind evaluarea academică a Colegiilor universitare pedagogice de institutori din cadrul Universității "Spiru Haret" de către Consiliul Național de Evaluare Academică și Acreditare, prezentată de acad. Ion Coteanu.

Prezentarea informării a fost urmată de dezbateri.

În cadrul conferinței de presă, ziariștii au pus întrebări la care au primit răspuns din partea personalităților universitare prezente.

În cele ce urmează, dăm publicității o sinteză a dezbaterilor care au avut loc în cadrul ședinței Consiliului Științific al Colegiilor Universitare Pedagogice de Institutori și a informării pentru presă.

INFORMARE privind evaluarea academică a Colegiilor universitare pedagogice de institutori din cadrul Universității "Spiru Haret" de către Consiliul Național de Evaluare Academică și Acreditare

1. Colegiile universitare pedagogice de institutori și-au început activitatea în anul universitar 1991/1992, dând prima promoție de absolvenți în anul 1994. Aceste instituții au fost create în contextul dezbaterilor publice cu privire la Reforma învățământului și ale proiectelor de lege a învățământului. Experiența acumulată în această direcție a constituit și sursă de sugestii pentru reglementările stabilite în articolele 64 și 65 din Legea învățământului. Prin structură, conținut și finalitate, Colegiile universitare pedagogice de institutori ale Universității "Spiru Haret" corespund prevederilor Legii învățământului care stipulează în art. 64 (1): "Colegiile cu profil pedagogic asigură pregătirea de institutori pentru învățământul preșcolar și primar, aceștia dobândesc specializarea și pentru predarea în învățământul gimnazial, după caz, a unei discipline: limbă străină, muzică, desen sau educație fizică".

Colegiile răspund unei nevoi acute de cadre calificate în acest domeniu.

2. Colegiile funcționează având cursuri de zi și fără frecvență. Organizarea învățământului fără frecvență constituie un răspuns nevoii de calificare a unei categorii numeroase de suplinitori din învățământul primar. Astfel se explică numărul mult mai mare de studenți la învățământul fără frecvență, față de cel de zi. În ce privește raportul dintre numărul de studenți de la cele două forme de învățământ facem următoarele precizări:

- Legea nr. 88/1993 nu prevede condiția existenței unui anumit raport între numărul studenților de la cele două forme de învățământ (zi și fără frecvență);

- Niciun alt act normativ din cele publicate în Monitorul Oficial

nu conține astfel de prevederi;

- Reglementările Ministerului Învățământului nu prevăd condiția unui raport între numărul studenților de la cele două forme; singura condiție stabilită de Ministerul Învățământului este aceea că învățământul fără frecvență se organizează dacă cel puțin 10 studenți optează pentru această formă.

Legea învățământului la art. 60(1) precizează: "Formele de învățământ seral și fără frecvență pot fi organizate numai de către instituțiile de învățământ care au și cursuri de zi".

3. Conținutul pregătirii, concretizat în planul de învățământ, este astfel stabilit încât să asigure: dezvoltarea culturii generale, pregătirea de specialitate (în disciplinele pe care urmează să le predea absolvenții cu diplomă, inclusiv la clasele 5-8) și formarea psihopedagogică și metodică, teoretică și practică. Ponderea acestor componente în ansamblul planului de învățământ este:

- cultură generală - 10,94%

- cultură de specialitate - 47,44%

- pregătire psihopedagogică și metodică (teoretică și practică) - 41,60%

4. Pe parcursul celor trei ani de funcționare, planului de învățământ din anul universitar 1993/1994 i s-au adus unele ameliorări. Pentru anul universitar în curs, planul de învățământ ameliorat în lumina Legii învățământului și pus în aplicare cuprinde discipline obligatorii, opționale și facultative. În ansamblul planului de învățământ, ponderea disciplinelor în funcție de conținut este următoarea:

- cultură generală - 6,38%

- discipline de specialitate - 50,35%

- pregătire psihopedagogică și metodică (teoretică și practică) - 43,26%

Totodată au fost introduse și disciplinele facultative la toți anii de studii, cum sunt: "Elemente de instruire asistată de calculator", "Managementul în instituțiile școlare" ș.a.

Pentru învățământul fără frecvență, planul pus în aplicare în acest an prevede un număr sporit de ore pentru curs și practică pedagogică (aceasta efectuându-se sub conducerea catedrei), precum și ore pentru activități de seminar.

Nomenclatorul disciplinelor cuprinse în planul de învățământ și conținutul acestor discipline reflectat în programele analitice corespund profilului și specializării și sunt conforme cu misiunea colegiului universitar pedagogic de institutori.

Pe ansamblu, ponderea cursurilor (prelegeri) este de 55%, iar activitățile didactice aplicative de 45%.

5. Menționăm că toate disciplinele din planul de învățământ dispun de programe analitice care au fost multiplicat și distribuite tuturor studenților. Programele analitice ale disciplinelor de studii răspund aceluiași cerințe ca și planurile de învățământ, cuprinzând obiectivul cursului, conținutul de bază, sistemul de evaluare a pregătirii studenților, bibliografia minimală.

6. Formele și metodele de verificare pentru disciplinele din planul de învățământ asigură evaluarea obiectivă a studenților (probe scrise - mai ales pentru limba și literatura română, limba străină aleasă, aritmetică; referate întocmite de studenți pe teme date, lucrări de control, examene de bilanț, sau verificări la sfârșit de semestru sau de an). Examenele reprezintă 58%, iar verificările 42%.

7. În scopul îmbunătățirii activității de pregătire a studenților

de la învățământul fără frecvență, începând din anul universitar 1994/1995, activitățile de curs se realizează pe serii de 100-150 studenți la colegiile la care numărul studenților este mai mare.

8. Practica pedagogică se desfășoară în școli autorizate de inspectorate după cum urmează:

a) La învățământul de zi:

- La anul I, Semestrul II = practică observatorie (28 ore).

- La anul II, Semestrul II (28 ore) și semestrul IV (56 ore) = practică la ore și lecții de probă.

- La anul III, Semestrul V (84 ore) și Semestrul VI (84 ore) = lecții finale și practică la disciplina opțională.

b) La învățământul fără frecvență:

Efectuarea practicii pedagogice are loc în perioade compacte (4-5 zile), în centrul de reședință al colegiului, la școlile autorizate de inspectorate astfel:

- La anul I = practică de observare.

- La anul II = practică la ore și lecții de probă.

- La anul III = practică și lecții finale la disciplinele obligatorii.

- La anul IV = practică și lecții finale la disciplina opțională de specializare.

La ambele forme de învățământ, practica pedagogică se desfășoară sub îndrumarea cadrelor didactice ale colegiilor care au prevăzute asemenea sarcini în statul de funcțiuni și în prezența cadrelor didactice care răspund de clase la școlile respective.

Fiecare student asistă și efectuează practică, lecții de probă și lecții finale la disciplinele prevăzute în planul de învățământ, la toate clasele I-IV și respectiv la clasele V-VIII pentru disciplinele opționale.

9. În ce privește personalul didactic, toate colegiile îndeplinesc standardele stabilite prin lege: peste 70% din posturi sunt acoperite cu cadre didactice titularizate în învățământul superior, peste 30% încadrate cu profesori și conferențieri.

10. Toate colegiile folosesc spații de învățământ corespunzătoare standardelor și dispun de biblioteci și săli de lectură.

Menționăm că studenții de la Colegiul din București au acces pe

bază de permise la Biblioteca Centrală Universitară, Biblioteca Centrală Pedagogică, Biblioteca "M. Sadoveanu". Cu Biblioteca Centrală Universitară există și o convenție.

Studenții din învățământul fără frecvență din provincie au acces la Bibliotecile Corpului Didactic din fiecare județ.

11. La colegii funcționează cadre didactice cu îndelungată experiență la catedră în învățământul superior, au lucrări de specialitate, constând în manuale, cursuri universitare, studii, eseuri, articole. Pentru anumite discipline, cadrele didactice de la colegii au elaborat unele manuale, cursuri, note de curs care au fost puse la dispoziția studenților, fiind multiplicat de către Editura Fundației "România de Măine" și sunt în curs de publicare și alte materiale (planșe, planuri, scheme etc.).

12. Considerăm că cele patru colegii de institutori vizitate în luna octombrie 1995 de către Comisia de Științe Sociale a CNEAA răspund exigențelor prevăzute de Legea nr.88/1993, precum și prevederilor Legii învățământului. Neautorizarea acestor instituții de învățământ generează situații sociale dificile și cu efecte negative în ceea ce privește funcționarea învățământului primar unde funcționează încă 11.000 de cadre necalificate. Întrucât aceste instituții nu au corespondent în învățământul de stat și nici în cel particular, transferarea studenților din anii II, III și respectiv IV este practic imposibilă.

De asemenea, o astfel de decizie anulează posibilitatea studenților de la învățământul fără frecvență, care lucrează deja în învățământ ca suplinitori, să obțină calificarea necesară. Știrea de neautorizare a colegiilor a provocat neliniște nu numai în rândul studenților, ci și la nivelul inspectoratelor școlare și al școlilor în care aceștia predau. (Exemplu: inspectoratele școlare ale județelor Alba, Timiș, Caraș-Severin, Dolj, Dâmbovița, Argeș, Mehedinți, Bacău și altele).

Colegiile universitare pedagogice de institutori răspund unui imperios interes național

Acad. prof. ION COTEANU
rectorul Universității "Spiru Haret",
președintele Consiliului Științific al Colegiilor Universitare Pedagogice de Institutori

Aș vrea să prezint, înainte de toate, două-trei detalii. Știți că în Constituția României se prevede învățământul particular și de stat. Cineva care declară în public că este împotriva învățământului cutare sau cutare încalcă o prevedere, un drept prevăzut în Constituția României.

Eu cunosc repartitia învățătorilor și institutorilor pe cap de locuitor și aici este un dezastru. Cel puțin 11.000 - 12.000 dintre ei, dacă nu mai mult, nu au studii corespunzătoare pentru activitatea pe care o desfășoară în școli.

Universitatea "Spiru Haret", datorită Fundației sale, a avut marele merit de a înființa, ea cea dintâi, colegiile pedagogice și, numai după aceea, Legea învățământului le-a cuprins. De aici puteți trage concluzii despre necesitatea colegiilor pedagogice. Aceste colegii pedagogice au o misiune extraordinară. Așa cum se prezintă lucrurile acum, probabil că, nu peste mulți ani, o să trebuiască să facem iarăși alfabetizare. Nu vă spun și alte efecte ale penuriei de institutori. Evident, nu e vorba numai de problema alfabetizării. Pregătirea tinerilor la clasele 1-7 va avea enorm de suferit dacă nu se vor face aceste colegii pedagogice. Când le-am înființat, în cadrul universității noastre am avut cereri din foarte multe localități. Ni s-a spus: avem nevoie de aceste colegii pedagogice pentru învățători. Când ne-am întâlnit cu membrii comisiei de evaluare a CNEEA s-au întâmplat niște lucruri foarte ciudate. Au constat și domniile lor că, în cunoștință de cauză, noi am anticipat articolele 64 și 65 din Legea învățământului referitoare la aceste unități de învățământ. Datorită acestui fapt, poate, Consiliul Național de Evaluare Academică și Acre-

ditare a refuzat să facă vizite la unitățile noastre. Am intervenit pe lângă minister. Ministerul, care este foarte profund implicat în această problemă, cel puțin moral, a dat dispoziție să facă vizite. Numai atunci membrii comisiei au venit la unitățile noastre. De ce nu au făcut-o de la început? În aceste condiții, a trebuit să luptăm și să ne luptăm cu niște lucruri care mi se par de necrezut, chiar și mie, care am 40 de ani în învățământ! Până la urmă, a reieșit că, de fapt, comisia dorea să apere cu tot dinadinsul liceele pedagogice și, de aceea, dorea să desființăm colegiile pedagogice. Aceasta, vă dați seama, pune de la început, atât pe membrii comisiei, dar și pe noi, într-o situație foarte penibilă. Au început bătălii pe termeni: ce înseamnă profesor asociat, ce înseamnă profesor titular, ce înseamnă una sau alta. Membrii comisiei aveau părerea lor; de exemplu, una din ele era chestiunea profesor "titular" sau "titularizat". S-a constatat faptul că avem profesori titularizați, dar că nu sunt titularizați de noi pe post. Aceasta însă nu este posibil, pentru că Universitatea "Spiru Haret", ca și toate celelalte universități particulare, pentru a titulariza pe post, trebuie să aibă dreptul de a scoate postul la concurs. Vă dați seama în ce situație ne-am aflat. De aceea, ne-am adresat forurilor corespunzătoare, Comisiei juridice a Parlamentului României, care, la 5 octombrie, prin adresa nr. 1092/XXXVI/11, ne-a răspuns, între altele: "(...) toate cadrele didactice titularizate în învățământul superior se iau în considerație în procentul celor titularizați. Anularea calității de titular ar fi o **gravă ilegalitate**". (sublinierea noastră).

Cealaltă problemă privește pe profesorii asociați. Și aici, membrii comisiei respective încercau să ne convingă că un profesor asociat ar trebui să fie tot una cu un titular. Vă dați seama de starea de spirit în care s-a lucrat. Una este titular și alta profesor asociat. Dacă vreți profesori titularizați pe postul ocupat la noi, am spus comisiei, trebuie să ne dați mai întâi autorizația de funcționare. Totuși, în referatul final, ei au menționat acest lucru din unghiul lor de vedere. De aici au pornit

obiecția și dorința noastră ca prin Comisia Juridică a Parlamentului să se clarifice aceste probleme de interpretare. Dar comisia nu a revenit și, în continuare, lucrurile au rămas la soluția inițială. Bineînțeles, nu am lăsat ca problema să se împotmolească aici și ne-am continuat demersurile. Un lucru în mult să-l spun. Este incontestabil că, după ce au fost create, aceste colegii pedagogice s-au dezvoltat și cunosc o îmbunătățire incontestabilă. Tăra are nevoie de tineri bine pregătiți în învățământul preliceal. Universitatea "Spiru Haret" a făcut - prima - o deschidere în acest sens. Dar iată că aceste colegii pedagogice de învățători și institutori nu au fost aprobate. Mai sunt niște ciudățenii, de pildă, modul în care a fost abordată problema cercetării științifice existente la aceste colegii.

Colegiile pedagogice au în momentul de față cadre titularizate în învățământul superior, în proporție de 84,19%. Deci, deși au cadre titularizate, ele nu au fost autorizate. Impresia noastră privind explicația acestui refuz este cam aceeași ca în cazul medicinei: teama de concurență. Dar această teamă de concurență este doar un aspect. Acum va trebui să găsim un leac și să facem ca aceste colegii, care au fost înființate pentru a contribui la ridicarea nivelului de pregătire a națiunii noastre, să funcționeze în continuare. Noi vom lupta cu toată energia ca să se autorizeze toate colegiile noastre de învățământ pentru învățători și institutori.

Prof. dr. GEORGE VAIDEAN,
vicepreședinte al
Consiliului Științific al
Colegiilor Universitare
Pedagogice de Institutori
din cadrul Universității
"Spiru Haret"

Așa cum s-a menționat, în țările dezvoltate, personalul didactic pentru învățământul primar este format în universități pedagogice sau colegii.

Pregătirea acestor dascăli este atât de complexă întrucât asistăm la o evoluție foarte rapidă a societății și este nevoie de alt nivel cultural al institutorilor. Fundația și Universitatea noastră au meritul că au inițiat aceste colegii și ministerul ar fi trebuit să ne felicite, în loc de a fi sancționați prin neautorizare. În fapt, s-a realizat un valoros experiment, ale cărui rezultate se cuveneau a fi apreciate. Colegiile nu înlocuiesc și nu se opun liceelor pedagogice. Absolvenții acestor licee își au locul lor ca învățători și pot urma învățământul superior fie la facultățile de pedagogie și psihologie etc., fie la colegiile universitare de institutori, dobândind un alt nivel de pregătire. Cred că Universitatea "Spiru Haret" trebuie susținută, pentru a continua această formă de învățământ, situându-se astfel în acest domeniu la nivel occidental.

În ce privește relațiile cu liceele pedagogice, subliniez că învăț-

mântul în colegii nu se poate confunda cu cel din liceele pedagogice, desfășurându-se după standardele învățământului superior.

Prof. dr. EMIL PĂUN,
vicepreședinte
al Consiliului Științific
al Colegiilor
Universitare Pedagogice
de Institutori din cadrul
Universității
"Spiru Haret"

Nu vreau să reiau problemele și ideile privind necesitatea acestor colegii. Eu vreau să atrag atenția asupra unui lucru care vizează modalitatea în care a fost privită evaluarea acestor colegii și, implicit, autorizarea lor. Consiliul Național de Evaluare Academică și Acreditare a procedat într-o manieră discutabilă - și eu cred că nu întâmplător - aceea de a căuta un sistem de referință, la care să raporteze învățământul particular, în cazul nostru, Colegiile universitare pedagogice de institutori. Și l-au găsit în liceele pedagogice din învățământul preuniversitar. Comparatia cu liceele pedagogice este o eroare: sunt două instituții care nu sunt comparabile, una este învățământ superior, cealaltă - liceu. Absolvenții liceelor pedagogice nu sunt institutori, acești absolvenți, pentru a deveni institutori, trebuie să urmeze - potrivit Legii învățământului - un colegiu de doi ani. Pentru absolvenții altor tipuri de licee, durata colegiilor de institutori este de trei ani. De aceea, comisia ar fi trebuit, în loc să ne trimită spre liceele pedagogice și în adversitate, mai întâi să elaboreze un set de criterii, consultându-se cu un număr de specialiști, astfel ca, în raport cu aceste criterii, să fie evaluate colegiile. În aceste condiții, evident, colegiile nu ar fi fost în situația de a fi respinse de la autorizare. De altfel, eu mai am o îndoaială și în legătură cu modul de a proceda al membrilor Comisiei C.N.E.E.A. Nu este posibil ca cele 4 colegii respinse să fie prezentate la fel, ci un minim de diferențiere se impunea, mai ales că ele se deosebesc prin condiții de funcționare. Eu cred că nimeni nu știe cum ar fi trebuit să fie aceste colegii, chiar dacă acum se preconizează înființarea lor la instituțiile de stat. Nici aici, în cadrul unei universități de stat, probabil că nu vor funcționa de la început perfect, dar, desigur, că experiența de la Universitatea "Spiru Haret" ar putea fi benefică și pentru universitățile de stat. Și noi am constatat unele imperfecțiuni, ceea ce a făcut ca, pentru acest an universitar, să elaborăm un alt plan de învățământ, începând cu anul întâi, în care am introdus îmbunătățiri generate tocmai de analiza experienței de până acum.

Prof. AURELIA CATANĂ,
inspector general al
Inspectoratului Școlar
Județean Dâmbovița,
membră a Consiliului
Științific al Colegiilor
Universitare Pedagogice
de Institutori din cadrul
Universității
"Spiru Haret"

Vin dintr-un județ în care școlile beneficiază atât de pe urma colegiilor de la Universitatea "Spiru Haret", cât și de pe urma școlilor normale. Ceea ce aș vrea să subliniez este, pe de o parte, nevoia de colegii, de institutori, prevăzute de Legea învățământului, și pe de altă parte, neînțelegerea de către Comisia C.N.E.E.A. a profilului acestor colegii, pe care, în mod nejus-

tificat, le compară, ca etalon, cu liceele pedagogice, ai căror absolvenți sunt învățători și nu institutori.

În județul meu sunt 280 de posturi de învățători, ocupate la clasele 1-4 cu cadre necalificate, absolvenți de licee industriale, licee agricole, licee teoretice, pentru care noi investim eforturi materiale și financiare să-i pregătim câte o săptămână din fiecare vacanță școlară.

Comisia C.N.E.E.A. trebuie să cunoască două lucruri esențiale: în primul rând, la liceele pedagogice, la vârsta de 14 ani, nu intră copii care au serioase aptitudini pentru a fi învățători, care doresc să fie învățători, ci intră copii buni, care, pe parcurs, își modifică însă opțiunile și se îndreaptă spre altceva. Din 72 de absolvenți ai Liceului pedagogic din Târgoviște, numai 5 au rămas în învățământ. Deci, cu cine intră colegiile în concurență? Problema concurenței este falsă! Nici în 15 ani, cu două serii de la Colegiul pedagogic de institutori și cu două serii de la Liceul pedagogic din Târgoviște nu vom acoperi necesarul de cadre didactice din județul Dâmbovița. Dar din întreaga țară? În aceste condiții este necesar ca noi să facem în așa fel încât această comisie a C.N.E.E.A. să cunoască realitatea. În clasa a XIII-a, mulți elevi de la Liceul pedagogic își dau seama că nu sunt potriviți pentru a fi învățători, alții că doresc mai mult, și se îndreaptă către drept, medicină etc., astfel că rămân foarte puțini ca învățători. Din două clase în fiecare an nu rămâne o clasă. Deci este falsă problema concurenței.

A doua chestiune: ar trebui ca, de la nivelul conducerii colegiilor de institutori din cadrul Universității "Spiru Haret", să se ceară punctul de vedere al fiecărui inspector școlar, al inspectorilor generali privind necesarul de cadre, calitatea învățătorilor necalificați, dar care sunt studenții la colegiile Universității și au stabilitate pe post, și cu privire la calitatea celor "trecători" în fiecare an prin inspectoratele școlare pentru a intra un an în învățământ. Calitatea de studenți a colegiilor de institutori le asigură o stabilitate serioasă. Și atunci, inspectoratele școlare preferă, pe bună dreptate, încadrarea ca suplinitori a studenților de la colegiile pedagogice de institutori, cursuri fără frecvență, întrucât posedă cunoștințe și deprinderi pentru învățământ și manifestă dorința ca, în perspectivă, să rămână alături de noi în învățământ.

În virtutea acestei strategii a inspectoratelor școlare, cred că atitudinea C.N.E.E.A. față de Colegiile universitare pedagogice de institutori nu este în concordanță cu obiectivele reformei școlare. Dorim să facem din copiii noștri copii pregătiți "la nivel european", să îi învățăm și două limbi străine. Dar nu avem, la nivelul județului, profesori de limbi străine nici pentru clasele 9-12! Avem însă clase cu predarea limbilor străine de la clasa a doua, fără să existe o gândire, o strategie pe termen lung, în ce privește necesarul de cadre. Or, Colegiile pedagogice de institutori de la Universitatea "Spiru Haret" răspund acestui obiectiv, stabilit de articolul 64 (1) din Legea învățământului, în care se stipulează: "Colegiile în profil pedagogic asigură pregătirea de institutori pentru învățământul preșcolar și primar; aceștia dobândesc specializarea și pentru predarea în învățământul gimnazial, după caz, a unei discipline: limbă străină, muzică, desen sau educație fizică".

Anul acesta, de la Universitate am primit un singur absolvent de limbi străine. Nu avem educatori pentru învățământul special, deși fiecare județ are sute de copii cuprinși în învățământul special. Nu există niciieri în țara aceasta un institut care să pregătească educatori pentru învățământul special. Colegiile pedagogice pot răspunde în condiții bune și acestei cerințe.

OPINIA NAȚIONALĂ

INTERESELE SOCIALE

În abordarea plastică și comparativă a lui Braudel, "cărțile jocului social nu se împart odată pentru totdeauna, dar cărți noi se dau rar și întotdeauna cu zgârcenie. Zadarnic se îndârjesc oamenii să se ridice în ierarhia socială; pentru asta e nevoie adesea de câteva generații, iar odată ajunși, nu se pot menține acolo fără luptă. Acest război social se duce în permanență, de când există societăți vii, cu scările lor de onoare și cu îngustele lor intrări de acces la putere"³⁾.

Probabil că un asemenea tablou al mișcărilor sociale și al conflictelor de interese l-a determinat, la vremea lui, pe I. I. C. Brătianu, preocupat de cercetarea istoriei, să constate că "este trist studiul istoriei". După remarcă unui alt politician român, care comenta remarcă de mai sus, "da, e trist să vezi atâta zădărnici și atâta rădăcini; atâta efort și atâta deșertăciune; atâtea învățăminte fără de răsunet; atâtea experiențe ale unora, fără de folos pentru ceilalți; atâtea iluzii stărnind periodic atâtea deziluzii și atâtea deziluzii prefăcându-se din nou, printr-o stranie alternanță, în aceleași amăgitoare iluzii"⁴⁾.

Realismul observației lui Braudel și pesimismul lui I. I. C. Brătianu și, pornind de la el, al lui I. G. Duca - deși distanțate în timp și fără o legătură directă între ele - îndreaptă justificat atenția analistului contemporan spre concluzia că democrația de azi și de mâine, de la noi sau de

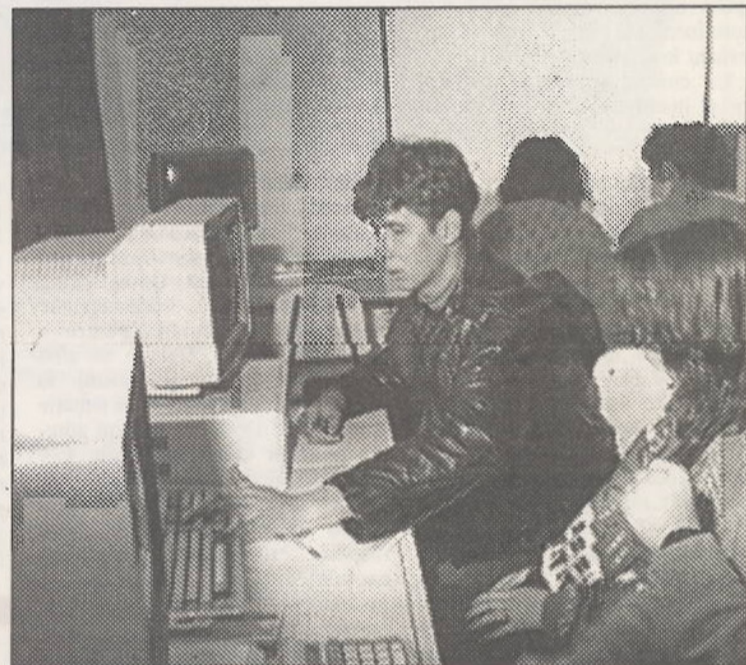
oriunde în lume, este și va fi expresia progresului uman - economic, juridic, moral, cultural - în direcția echilibrării jocurilor de interese, a depășirii stărilor de conflict acutizat și a rupturii sociale pentru ca societatea românească, sau oricare alta, să ajungă, potrivit condițiilor ei și contextului internațional, pe noi trepte ale culturii democrației. Cu alte cuvinte, să asigure raporturi socio-umane în termenii valorilor libertății și responsabilității. Nu încapă îndoială că acesta ar fi stadiul în care normele democratice și comportamentul social al cetățenilor și al reprezentanților lor alesi, al funcționarilor publici să constituie o pârgie, un stimulent al dezvoltării, al prosperității individuale și colective. Sunt și rămân în afara vieții democratice orice subterfugii prin care interesele individuale, de grup sau naționale ar fi "canalizate" spre o evoluție dispartă, conflictuală, unele în dauna altora, așa cum arată o serie de anomalii ale "tranziției".

Din perspectivă sociologică, a descifra asemenea aspecte, a sesiza funcționalitatea relațiilor dintre principiile (normele) democratice și comportamentul diverselor entități sau structuri socio-umane presupune a examina concret lanțul de raporturi "rol social-status social-instituții-societăți". M-am referit la o asemenea problematică în "Sociologia culturii"^{x)}, subliniind cerința ca orice demers să urmeze "criteriul progresului".

Cum între viața culturală a unei națiuni (nivelul ei de cultură) și dezvoltarea democrației există o condiționare continuă, putem conchide că actuala evoluție a societății românești, orientarea ei consecvent democratică sunt și vor fi condiționate de ridicarea nivelului de instruire, de cultură a tuturor cetățenilor iar, în acest cadru, de perfecționarea și modernizarea învățământului, factor propulsor al vieții sociale și comportamentului social viitor.

Este, deci, îndreptățit a spune că dezvoltarea învățământului de stat și particular reprezintă o cauză de interes național, inclusiv în privința pregătirii terenului pentru buna funcționare, la toate nivelele, a democrației deceniilor următoare. În acest domeniu, al învățământului, ca în oricare altul, sunt cu totul neavenite și păguboase pe termen lung practicile și concepțiile voluntariste, tentația unor grupuri sau altora de a da prioritate și a impune anumite interese în dauna altora. Ceea ce contează și trebuie să fie mereu luat în considerație cu obiectivitate sunt interesele naționale reale.

- 1) Fernand Braudel, *Jocurile schimbului*, Editura Meridiane, București, 1985, pag. 126.
- 2) *Idem*, pag. 130.
- 3) *Idem*, pag. 130-131.
- 4) I. G. Duca, *Portrete și amintiri*, Editura Humanitas, București, 1990, pag. 75.
- x) Aurelian Bondrea, *Sociologia culturii*, Editura Fundației "România de Măine", București, 1993, pag. 30-33.

Adevăruri istorice întemeiate pe fapte

Prof.dr.doc. TITU GEORGESCU

România, după primul război mondial, era supusă unor presiuni concentrice ale revizionismului la adresa hotarelor naționale. În acel context, profesorul Nicolae Iorga adresându-se studenților, grăia: "Și dacă oamenii tineri n-au curajul a spune acest adevăr, într-un ceas ca acesta, când statul și poporul românesc au nevoie să-și adune toate energiile luminate, ei bine, cu experiența și viața mea, eu am curajul să rostesc adevărul acesta". Și l-a rostit chiar cu prețul vieții.

Academicieni, universitari, cercetători istorici sunt datori națiunii române să fie prezenți, în modul cel mai activ, spre a răspunde argumentat științific acestei ofensive antiromânești, extinsă la dimensiuni internaționale.

Oamenii de știință pot să dovedească documentat natura falsificărilor istoriei unor ținuturi, precum cele ale românilor din Transilvania, modul în care s-a croit, din trei secole de stăpânire a nobilimii maghiare, "mileniul" de mit atât de exacerbant în scrieri, manuale, discursuri guvernamentale și diplomatice aparținând revizionistilor maghiari între cele două războaie mondiale, și nu numai.

Studii istorice, sociologice, demografice duc la concluzii relevante, ce trebuie făcute cunoscute publicului larg din România și cercurilor politice internaționale spre a arăta adevărurile privind cumplita politică de maghiarizare desfășurată în Transilvania și care a dus la existența celor peste un milion și jumătate de "maghiari" în acest ținut străvechi românesc. Confirmarea acestor adevăruri o găsim și la reprezentanți ai populației germane din acest ținut; îl cităm de pildă, pe scriitorul Lutz

Karodi: "Dacă nu ar fi intervenit Tratatul de pace (Trianon), în mai puțin de trezeci de ani, șvabii ar fi fost complet maghiarizați."

PROMOTORII AI CAUZEI NAȚIONALE

Pentru problemele fundamentale ale patriei rămân îndemnuri permanente activitățile desfășurate de academicienii, universitarii, scriitorii, publiciștii români în timpul primului război mondial și în deceniul următor. Li se adaugă, în afirmarea înaltei ținute patriotice, intelectualitatea din emigrație. Aceasta, fără a se socoti ruptă de țară, oricât de grele au fost situațiile din epocă, s-a grupat în asociații, cluburi, societăți, ligi pentru dezvoltarea activităților românești ce vizau câștigarea, la o cauză dreaptă, a opiniei publice, intelectuale, politice din țările vest-europene.

Între promotorii din țară și din emigrație ai unor asemenea activități s-au aflat V. Pârvan, O. Goga, D. Onciul, D. Gusti, A.D. Xenopol, E. Văcărescu, O. Tafrali, N. Titulescu, Tr. Vuia, Șt. Zeletin, G. Murgoci, Gh. Brătianu, Tr. Lalescu, dr. Cantacuzino, D. Pompei, N. Lupu și mulți alții care au onorat Academia Română și catedrele universitare. Ei au refuzat politicianismul, înverșunările meschine, ca și cânturile sirenelor însoțite de arginți, punând mai presus de toate interesele naționale, unitatea României, eliberarea provinciilor patriei din jugul imperiilor austro-ungar și țaristo-sovietic.

Istoria Marii Uniri din 1918 și a apărării sale nu poate fi scrisă fără sublinierea rolului și locului unei asemenea intelectualități de înaltă ținută patriotică. Repre-

zentanții ei au fost activi în înaltele foruri academice și de învățământ din țările Europei, în guverne, ca premieri, ca președinți ai acestor țări, în reuniuni internaționale, cultural-științifice dar și politice, în presă, în adunări publice spre a susține cauza românească.

Consiliul Național al Unității Românilor, cu Take Ionescu președinte, constituit la Paris în 1918, va cuprinde și doi istorici: I. Ursu și O. Tafrali, consultați permanent pentru fundamentările științifice ale demersurilor românești pe lângă instituțiile occidentale. Asemenea intelectuali vor promova Asociația "Fanța-România", Asociația "Pro-România" (Italia), "Societatea Anglo-Română" și (Anglia) ș.a. Și datorită unor asemenea activități, conducători mari, politicieni de anvergură precum G. Clemenceau, Lloyd George, premierul Orlando și alți lideri cu greu cuvânt la Conferința de pace, cunoscând mai bine adevărurile privind România, au susținut deschis cauza românească. Într-un asemenea climat, când la Roma, Congresul naționalităților (cehi, polonezi, români, sârbi, slovaci, croați, sloveni ș.a. din Imperiul austro-ungar) decidea lichidarea acestui avorton al istoriei medievale prelungit în evul modern, președintele S.U.A., Wilson, își exprima convingerea că "Austro-Ungaria este o șandramă care nu mai poate fi ținută în picioare decât prin proptele". În același an, de sfârșit al războiului, în Manifestul către popoarele mele credincioase, împăratul Carol chema la menținerea Austro-Ungariei printr-un sistem federalist. Imperiul era însă de mult muribund. Acum, conducătorii ai Ungariei, în jurul lui K. Mihaly, socot că imperiul nu mai poate fi salvat și se rup de Austria, proclamând "Ungaria Mare", care includea întinse ținuturi slovace, românești și iugoslave. Răspunsul a venit prompt din partea reprezentanților slovacilor, sârbilor și românilor ardeleni. Vaida Voievod, în Parlamentul de la Budapesta, condamna ferm, în octombrie 1918,

tentativele, demersurile, acțiunile primului ministru I. Tisza de cuprindere a Transilvaniei în hotarele Ungariei.

Popoarele și-au rezolvat, încă înaintea consfințirii prin actul păcii, problemele fundamentale ale libertății, unității, întregirii naționale. Congresul general al Bucovinei, din noiembrie 1918, prin desprinderea de Imperiul habsburgic, hotărâ "Unirea cu Țara", precum o făcuse și Sfatul Basarabiei, în primăvara aceluiași an. În Transilvania, Consiliul Național Român lansa "Manifestul către popoarele lumii", răspândit în toate capitalele țărilor europene, prin care acestea erau înștiințate de hotărârea unirii în hotarele firești ale României, hotărâre consfințită la 1 decembrie 1918.

CONDIII PROPICE PENTRU AFIRMAREA TUTUROR NAȚIONALITĂȚILOR

România întregită reprezenta nu numai un mare act de dreptate istorică, ci și asigurarea unei zone de stabilitate în această parte a Europei, ca o țară în care minoritățile naționale își găseau condiții propice perpetuării și afirmării lor. Slovaci, sârbi, germani, ucrainieni își exprimau mulțumirea că au fost salvați de juguri imperiale și conviețuiesc cu tolerantul popor român. Șvabii din Banat încredințau generalului Berthelot, pentru Conferința de pace de la Paris, un memoriu cu "dorința exprimată de majoritatea

populației șvabe de a fi unită cu poporul român, de civilizație superioară, pe care îl respectă și de care se simte legat și prin originea multora din fiii săi". Conferința generală, din iunie 1919, a întregii populații de origine germană din România a adoptat o Declarație solemnă "de sprijinire a memorabilei hotărâri de la Alba Iulia".

În faza desfășurării lucrărilor Conferinței de pace, Europa a fost surprinsă de virulența acțiunilor propagandistice, politice, a intervențiilor pe toate căile, posibile și imposibile, a mesagerilor maghiari, care cereau oprirea dezagregării Ungariei plurinaționale, a acelei Ungarii care avea mai mult de jumătate din populație de origine română, sârbă, slovacă, ucraineană, croată ș.a. Cohorte de "diplomați" ai mult visatei "Ungarii Mari" acționau tenace spre a câștiga Occidentul, reușind să atragă, uneori, de partea sa oameni politici, publiciști, afaceriști induși în eroare, pe căi din cele mai bizare.

România a răspuns ofensivei de grandoare medievală a Ungariei din secolul XX, aducând în fața guvernelor, partidelor, forurilor academice, culturale, a presei din țările Apusului continentului argumentele istoriei și ale prezentului, cerând, în primăvara anului 1919, experți neutri pentru confruntarea la fața locului, în Transilvania, a realităților cu dezinformările, cu falsurile ce invadaseră Europa.

(Va urma)

PERMANENTE ROMÂNEȘTI

MIHAIL SADOVEANU

Sub pana lui, lumea românească s-a transformat în capodopere

Prof.univ.dr. ION DODU BĂLAN

Anii în care - vorba uitatului poet - adeseori "trandafirii mor în umbră și se lăfăiesc scaieții", mediocritățile, ursite să n-aibă operă, că de unde nu e nici Dumnezeu nu cere, profitând de binefacerile democrației, se declară "elitiste" și, în numele dreptului la opinie, demolează, cu o răvnă furibundă, personalități de primă mărime ale spiritualității românești: Eminescu, Goga, Aron Cotruș, Argehi, Sadoveanu, G. Călinescu, Mircea Eliade, Eugen Barbu, Marin Preda, Ion Lăncrăjan, N. Labiș, Nichita Stănescu și numeroși alții. Sunt contestații, incriminații, demolați, pe criterii absolut extraestetice, nu odată inventate de minți dogmatice, ba că au fost naționaliști, ba că au făcut o politică reacționară, ba că au fost colaboraționiști...

În vremea din urmă, ura împotriva lor n-a mai încăput în articole de ziar și revistă și a dat buzna și în cărți. Îți vine a crede că respectivii critici atacă știind că un mare scriitor - e cazul cu cei citați - reflectă în el o lume, în cazul nostru **lumea românească**. Lovind în ei, furibundii condeieri, care ignoră adevăratele crime făcute de alții împotriva culturii românești, ba le dau chiar premii, lovesc în sufletul și prestigiul neamului nostru, strâmbând din nas la ideea de patriotism. Între toți, cel mai atacat e Mihail Sadoveanu, scriitorul care a oglindit în opera sa timpul istoric și spațiul românesc.

Unii, cu aceeași patimă, au început "să distingă" între marele scriitor și colaboraționistul cu un regim în ale cărui idealuri democratice declarate el a crezut în întreaga sa viață. Practic, e o întoarcere perfectă la epoca stalinistă, în care unii ideologi, critici și istorici literari, la modă și atunci și acum, au izgonit în uitare folclorul românesc și cronicarii moldoveni și munteni, pe motiv că exprimă o "ideologie reacționară", pe Eminescu - pentru că ar fi un "poet medieval" și "xenofob", pe Alecsandri - pentru că era un "boier surd și orb la durerile poporului", pe N. Iorga, Octavian Goga - pentru naționalism și participarea la viața politică antidemocratică, antimuncitorească și anticomunistă, pe Argehi, Blaga, Crainic, Voiculescu și alții - pentru misticism și ortodoxism, pe Mircea Eliade, Emil Cioran, C. V. Gheorghiu, Horia Vintilă, Ștefan Baciu - fiindcă ar fi fost transfugi. M. Sadoveanu a scris, probabil, și **Mitrea Cocor** și eseu **Lumina vine de la răsărit**, dar a scris încă o sută de lucrări, dintre care unele capodopere. A scris cu **geniu o operă dăruită eternității**. Cine nu știe că Mihail Sadoveanu, scriitorul care a dat literaturii române și universale capodopere ca **Zodia cancerului**, trilogia **Frații Jderi**, romanele **Baltagul** și **Nicoară Potcoavă**, a făcut ochi - cum ar fi zis marele său înaintaș Ion Creangă - la 5 noiembrie 1880

într-o casă bătrânească din târgul Pașcanilor, unul din acele orașele oboșite și fără orizonturi luminoase, care i-au inspirat o întinsă parte a operei sale, cunoscută sub titlul general de **literatura târgurilor de provincie**?

Ar trebui să-l credem, deci, orășean, dacă nu ne-ar spune, prin întreaga lui operă și personalitate, că obârșile cele mai adânci și mai trainice erau țărănești. De țărănimea din care se smulsesse și mama sa, Profira Ursachi, Sadoveanu se va simți legat cu toată ființa lui și ei îi va închina cea mai mare parte a operei sale.

O operă dăruită eternității

Într-o viață octogenară - s-a stins la 19 octombrie 1961, la București -, Mihail Sadoveanu a desfășurat o activitate neverosimil de bogată, scriind peste o sută de volume, înfățișând istoria patriei de la originile acestui popor, pierdute în negura vremurilor dacice, în **Creanga de aur**, și până în anii construcției socialiste, descriind, ca nimeni altul, frumusețile țării noastre de la Delta Dunării, ca-n **nuvela 11 iunie**, și până la cele din creierii munților, ca-n **Ochi de urs** sau cea antologică lucrare descriptivă **Valea Frumoasei**. Pentru o mai lesnicioasă cuprindere și studiere, imensa creație sadoveniiană a fost structurată, din punct de vedere tematic, pe trei coordonate fundamentale, care se întretaie adeseori și se luminează reciproc din unghiurile cele mai felurite. E vorba mai întâi de literatura cu tematică istorică, alcătuită din lucrări ca **Șoimii**, **Neamul Șoimăreștilor**, **Zodia cancerului**, **Frații Jderi**, **Viața lui Ștefan cel Mare**, **Vremuri de bejenie**, **Nunta domniței Ruxandra**, **Nicoară Potcoavă**, apoi de literatura cu tematică rurală și cu bogate implicații descriptive, din care amintim doar câteva volume: **Dureri înăbușite**, **Crâșma lui Moș Precu**, **Bordeienii**, **Hanu Ancuței**, **Baltagul**, **Împărăția apelor**, **Venea o moară pe Siret**, și de literatura târgurilor de provincie, cu oamenii ei chinuți, fără orizont spiritual, trăind într-un mediu sufocant, plin de prejudecăți și tristeți iremediabile. Pomenesc aici **Floare ofilită**, **Însemnările lui Neculai Manea**, **Locul unde nu s-a întâmplat nimic**, **Apa morților**, **Haia Sanis**.

Am impresia că toate datele biografice și toate coordonatele creației sadoveniiane la care ne-am referit își concentrează multiplele lor semnificații pentru a pune în întreaga lumină capodopera scriitorului; romanul **Baltagul**, apărut în 1930, când autorul împlinea vârsta de 50 de ani. După o îndelungată gestație, se pare că opera a fost scrisă dintr-o răsuflare în opt-nouă zile. Căci, așa cum observa Perpersicci, "cu **Baltagul**, dl. Mihail Sadoveanu se așează mai puțin în inima literaturii românești, unde l-au așezat cele peste

cincizeci de volume, ca tot atâtea aspecte ale lumii căreia el, povestitorul, i-a dat viață, cât în inima propriei sale literaturi. **Baltagul** se menține în zona aceea superioară de mister și de poezie, începută cu **Hanu Ancuței** și continuată în bună parte de **Zodia cancerului**. Fără să fie cu totul altele, subiectele acestei trilogii vin totuși înconjurate de nimburi unei solemne gravități, în aurul căreia se înfălesc deopotrivă: materie cu artă prelucrată și un stil de nenumărate podoabe".

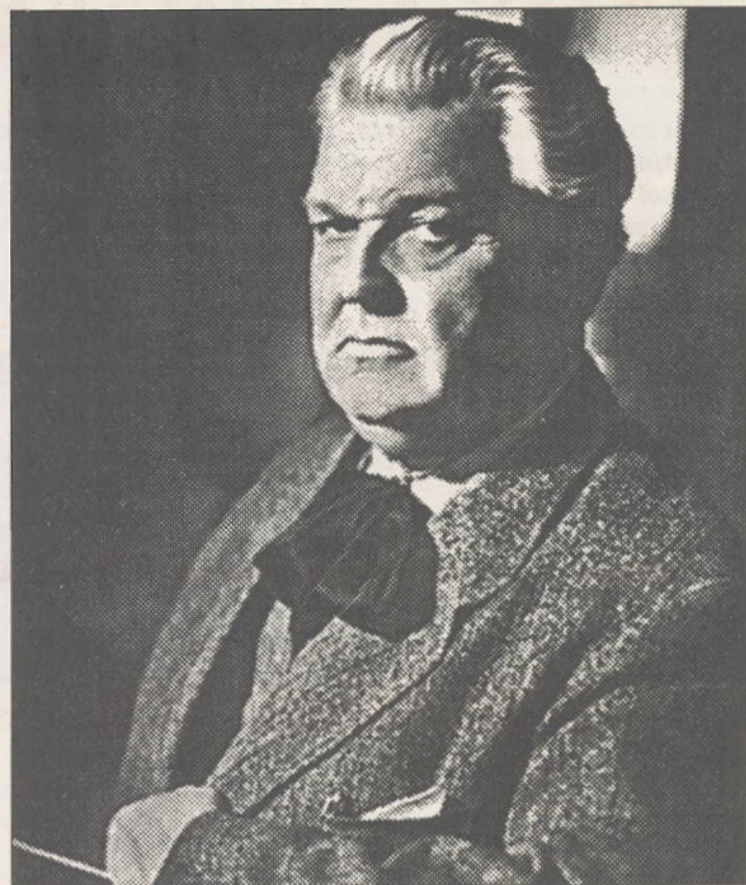
Precum în **Miorița** și în **Baltagul**, doi ciobani, Ilie Cuțui și Calistrat Bogza, îl omoară pe un al treilea (Nechifor Lipan) într-un ținut în care "timpul se anulează, prin izolare și singurătate". Fabulația ingenioasă care reconstituie crima are ceva din acele pătimașe arderi sufletești din tragediile antice. De aceea, Vitoria Lipan, prin tenacitatea ei morală, a putut fi comparată cu Antigona, care, cu riscul vieții, îl înfrunta pe Creon pentru a-l răzbuna pe fratele ei Polinice.

Aș spune că în opera sadoveniiană se concentrează, ca într-un focar, întreaga noastră istorie, toate frumusețile patriei și toată povestea veselă și tristă, amară și încrâncenată a celor mulți și obidiți, iar din întreaga operă acestea se produc în gradul cel mai înalt în **Baltagul**.

Marile epopei ale lumii au în centrul lor, ca fir director, fie o călătorie anevoioasă - mă gândesc în acest sens la **Odiseea** lui Homer, la **Eneida** lui Vergilius, la **Divina comedie** a lui Dante -, fie o pasiune puternică, precum mânia ce-l cuprinde pe Achil Peleianul în clipa în care află de moartea prietenului său Patrocle (Iliada). Și în **Baltagul**, eroina, Vitoria Lipan, e stăpânită de o puternică pasiune, dorul de a-și răzbuna soțul, ceea ce o îndeamnă la drum lung și greu, presărat cu numeroase piedici. Efectuarea drumului și pasiunea eroinei țin, în fond, tensiunea dramatică și firul epic al întregului roman. Vitoria și toți ai ei sunt oameni de la munte, pe care Sadoveanu îi definește magistral într-o caracterizare generală, de la începutul capitolului al X-lea, subliniindu-le frumusețea morală, identitatea spirituală, dărzenia, țaria sufletească.

Vitoria Lipan, o munteancă de la Măgura Tarcăului, se zburciumă și se chinuie pentru că bărbatul ei, Nechifor Lipan, dus din vară după niște oi la Dorna, nu s-a mai întors acasă și nici n-a dat veste de starea lui. Va pleca la Dorna să-l găsească, viu sau mort. Își pregătește drumul cu un adevărat ritual, până în cele mai neînsemnate amănunte și în mare taină. Îi ia cu ea și pe feciorul ei, Gheorghiuță, încredințându-i un baltag, un topor făcut de fierarul satului, pe care-l duce apoi preotului să-l bineglosească.

Drumul e un bun prilej pentru Sadoveanu de a realiza ad-

mirabile descrieri etnografice (botez, nuntă, înmormântare) și de natură, natura devenind ea însăși un personaj cuceritor.

După lungi și chinuitoare peregrinări, cărora le face față cu iscusință și experiența ancestrală, Vitoria și Gheorghiuță îl descoperă pe Lipan care fusese ucis de Bogza și Cuțui. Scena finală concentrează în ea toată tensiunea dramatică a cărții, trăsăturile personajelor și sensurile lor etice, ca și valorile estetice ale romanului.

De reținut în mod deosebit pentru frumusețea morală a Vitoriei este faptul că ea se jertfește ca să se răzbune, ca să facă dreptate, dar, după stabilirea ei, în fața morții, îl iartă pe făptașul muribund. Doamne, dacă ar avea măcar un gram din această mărinimie, din această putere de a ierta, unii critici literari și unele persoane de la Televiziune și din presa pătimașă!

Tudor Vianu susține în **Arta prozatorilor români** că "omul elementar este în același timp, pentru Sadoveanu, omul «eroic». El nu încarnează, ca la alți scriitori ai realismului naturalistic, substructura umanității, ci apoteoza ei". Un astfel de personaj este Vitoria Lipan. Un personaj înzestrat cu răbdare, tenacitate, voință și înțelepciune, un personaj reprezentativ pentru țărănimea de altădată, o figură de primă mărime în galeria tipurilor feminine din literatura română și universală.

Romanul **Baltagul**, apărut în 1930, venea ca o replică energică împotriva unei ideologii retrograde, care tindea să definească identitatea națională, structura morală a poporului român prin atribute ce nu-i sunt proprii: resemnarea în fața morții, apatia, misticismul, lipsa de forță spirituală etc. Prin energia fizică și morală a personajului principal al romanului, Vitoria Lipan, prin inteligența ei practică și hotărârea fermă, prin consecvența cu care urmărește scopul răzbunării soțului ucis și pedepsirea răufăcătorilor, prin frumusețea universului ei etic, Mihail Sadoveanu creează un personaj adânc reprezentativ pentru colectivitatea din care face parte, pentru etnopsihologia romanului.

Ipostaze ale neamului nostru în devenirea sa istorică

Sadoveanu realizează, prin **Baltagul**, o nouă interpretare a mitului mioritic, în spiritul lui

profund și realist, sintetizând și alte mituri legate de păstorit, tradiții și practici ancestrale, obiceiuri moștenite sub forma unor legi nescrișe, într-o lume veche care se ține locului precum codrul eminescian, căci, "izolate din lumea din văi, rânduiri după rânduiri, de generații, în sute după sute de ani, se veselisera de creșterea zilei și începutul anilor; toate urmau ca pe vremea lui Burebista, craiul nostru cel de demult; stăpâniri se schimbaseră, limbile se prefăcuseră, dar rânduilele omului și ale stihilor stăruiseră..." Vitoria Lipan înțelege loviturile sorții, dar nu se resemnează în fața lor. Ea se luptă cu soarta, pe care Sadoveanu o face sensibilă ca-n tragediile grecești și, până la urmă, într-un fel va birui, asigurând triumful dreptății. Prin puternica ei personalitate, Vitoria Lipan - figură reprezentativă de erou popular - se înscrie în galeria marilor tipuri feminine din literatura română, alături de mama lui Corbea din balada populară, de Doamna Chiajna din nuvela lui Alexandru Odobescu, de Vidra din piesa lui B.P. Hașdeu, de Doamna Clara din drama istorică a lui Alexandru Davila, de Anca din **Năpasta** lui I. L. Caragiale. Dacă, din punct de vedere temperamental și estetic, Vitoria Lipan se plasează în această galerie de personaje feminine, sub raportul caracterului său reprezentativ, ea le depășește neîndoios pe toate. Vitoria Lipan nu e numai un personaj literar, ea e un simbol, simbolul omului simplu, bun și drept, dărz și hotărât, pentru care valorile etice, strămoșești sunt asemenea celor zece porunci biblice. Sutele de eroi sadoveniieni de la pescari, vânători, păstori și agricultori la boieri de viță veche și domnitori patrioți sunt tot atâtea ipostaze ale neamului nostru în devenirea lui istorică.

"Opera lui Mihail Sadoveanu - scria George Călinescu - este o harfă eolină, o țiteră uriașă, cu mii de strune, toate acordate cu grijă timp de o jumătate de veac pentru ca nici o surpriză cacofonică să nu fie cu puțință. Toate gândurile, privescările, figurile sunt puse pe portativ, virgulele cântă și ele, punctele așteaptă risipirea ecorurilor". E o exactă și profundă caracterizare a unui univers artistic plin de capodopere.